

TRANSNATIONAL PROSTITUTION. CHANGING GLOBAL PATTERNS

*Susanne Thorbek and Bandana
Pattanaik (eds.):
Transnational prostitution.
Changing global patterns.
Zed books: London 2002*

Under de senaste åren har vi erbjudits en hel del såväl politiska som vetenskapliga interventioner kring "de andras" sexualitet. Interventionerna har ägt rum i en kontext präglad av växande klassklyftor, en allt mer nedmonterad välfärdsstat och politiska framgångar för främlingsfientliga partier. När interventionerna förmedlas av media har de kännetecknats av moralpanik, en panik som konstruerats genom berättelser med klara gränser mellan de goda och de onda; mellan befriare, förtryckare och offer. Moralpanikens syfte är att skapa en tillsynes självklar kollektiv identitet som står i skarp kontrast till "hotet" som "de andras" sexualitet verkar utgöra. Utmärkande för denna kollektiva identitet är ett över-skridande av samhälliga motsättningar grundade på kön, klass och "ras"/etnicitet. För "vi" är ju alla emot människohandel – i synnerhet om det handlar om kvinnor och barn – eller hur? Synen på rasifierade grupper av kvinnor som offer har varit ett centralt och genomgående tema i interventionerna, såväl de politiska som de vetenskapliga.

En av avsikterna med antologin *Transnational Prostitution: Changing Global Patterns*, är att skapa en (feministisk) mot-

diskurs med syfte att ifrågasätta förenklade bilder och stereotyper som präglat diskussionen kring människohandeln. I kontrast till "offerperspektivet" presenterar antologin en analys av kvinnors liv där fokus skiftas från moralisk (och ofta puritansk) indignation till en kritisk analys av globaliseringsprocessens effekter på maktutövning och exploatering av kvinnors kroppar.

En av antologins huvudförtjänster utgörs av problematiserandet av för feministisk forskning centrala teman: kön och makt. Texterna lyfter fram den utpräglade heterogeniteten inom rasifierade grupper av kvinnor som arbetar inom sexindustrin; den visar på hur fel det är att konsekvent definiera dessa kvinnors arbete som sexslaveri. En del har verkligen migrerat, skuldsatts, kontrollerats och tvingats/lurats in i prostitutionsvärlden. Andra var emellertid redan prostituerade i sina hemländer. För dessa är prostitution, i avsaknad av bättre former för betalt arbete, en rationell och inte direkt påtvingad strategi. I antologin visas också på hur medborgarskapsstatusen är viktig för att förstå prostitution. Kvinnor som arbetar illegalt riskerar mer än de kvinnor som är medborgare. En del kvinnor försöker överleva på existensminimum. Samtidigt finns det kvinnor som tjänar mer än två minimum löner i månaden och väljer att definiera sig själva som entreprenörer. Trots den omfattande heterogeniteten finns det en rad gemensamma nämnare för gruppen; de är alla migranter från den s.k. "Tredje Världen", alla

är en del av de transnationella diasporiska rörelserna och många har ett ekonomiskt ansvar för barn och släkt i ursprungslandet.

Männen utgör ett annat viktigt tema. Inom ramen för rasistiska praktiker konsumerar de inte enbart sex utan också erotiserade representationer av "de andra". Inte att förglömma är att dessa praktiker har genomgått en "demokratisering": sexturismen är ett tillgängligt alternativ för de flesta i västvärlden med ett betalt arbete. En av artiklarna i antologin handlar just om män som reser till Thailand och som i en dagbok på Internet berättar om sina erfarenheter av prostitutionskonsumtion. Bidraget belyser både hur de nya formerna för kolonialism är inneboende i dessa interaktioner och den alienation som dessa män är bärare av (Bishop och Robinson). Ytterligare ett tema som tas upp till diskussion är hur tillgången till kvinnors, mäns och barns kroppar ökat i takt med den tilltagande globaliseringen. Detta medför att även kvinnor från privilegierade grupper fått tillgång till etnifierade kroppar som skapas som kulturprodukter i periferin, något som märks genom en växande manlig prostitution, ett ämne som i antologin diskuteras genom exemplet Barbados (Phillips, J). I linje med detta menar en av författarna, med empiri hämtad från Tyskland, att kvinnor som arbetar inom sexindustrin måste förstås inom ramen för arbetskraftens internationella migrationsrörelser och därför identifieras för vad de är: ar-

betskraft migranter (Ruenkaew).

I boken illustreras också det tydliga gapet mellan å ena sidan västvärldens retorik kring mänskliga rättigheter och demoniseringen av människosmugglare och å andra sidan de politiska beslut som har fattats i västvärlden, politiska beslut som leder fram till byggandet av ett Fort Europa och som enligt min mening lagt grunden till problemen man säger sig fördöma. Fallstudierna från de nordiska länderna är speciellt relevanta. Den kritiska granskningen av banal nationalism och av rädslan för "det andra" som funnits inom en del debatter kring prostitution i Sverige, samt det ifrågasättandet av representationer av Sverige som "jämställt paradiset" och av feminister som enbart "goda" utgör ett annat välkommet bidrag (Gould). Antologin erbjuder läsaren en etnografisk berättelse av thailändska kvinnors nätverksstrategi som går ut på att öppna och förvalta massageklubbar i Köpenhamn. Författaren hävdar att kvinnor upplever båda alienation och konfronteras med en rad svårigheter och att prostitution aldrig skulle bli deras eget val om andra alternativa lösningar hade funnits. Men att de är ofta både framgångsrika och modiga i deras försök att skapa ett bättre liv (Lisborg). En annan studie belyser hur kvinnor från olika delar av Afrika arbetar i Köpenhamn. Den visar hur svarta kvinnor skapar sig själva som produkter baserade på rasistiska representationer samt hur "vit" kvinnlighet skyddas

och skiljs ut från rasifierade kvinnor genom en rad strategier: bland annat att danska män hävdar att de söker kommunikation med kvinnor som tillhör nationen, en kommunikation som inte kan uppnås med migranta kvinnor. Dessa kan däremot erbjuda den "autentiska" kroppen (Spanger).

Vad jag saknar ibland är en teoretisk argumentation för varför författarna har valt att definiera den sociala fenomen som de studerar som transnationell prostitution (andra forskare använder sig av begreppet transnationell sexindustri). Jag undrar också vilken kopplingar författarna ser mellan globalisering och kolonialism/imperialismen som samhällsformation samt om begreppet migranta kvinnor används som en beskrivning eller som ett analytiskt redskap (jag skulle själv använda begreppet rasifierade kvinnliga migranter). Antologin skulle också förstärkas av en mer systematisk metodologisk diskussion som belyser hur fallstudier har skapats, hur kvinnor har identifierats och valts ut och kanske viktigaste vilka grupper av kvinnor som saknas i analysen. Pattanaik artikeln som reflekterar över den spänningar och motsättningar som kvalitativ forskning innebär inom detta fält är ett spännande illustration över den typ av metodologisk debatt som behövs.

Antologin är teoretiskt utmanande, analytisk och politiskt relevant. Utifrån ett teoretiskt perspektiv lyckas ett flertal av bidragen med att konceptualisera kön som en klassbaserad och rasifierad

praktik. Boken borde därför läsas såsom ett viktigt bidrag till den feministiska debatten kring intersektionalitet. Viktigt är också att lyfta fram antologins försök att skapa en analytisk arena mitt emellan handlande aktörer och påtvingade strukturer. Detta genom att erbjuda en närhet till kvinnornas liv samtidigt som kvinnornas livsstrategier förklaras och förstås utifrån kopplingen mellan rasismen såsom en i högsta grad sexualiserad ideologi och kapitalismens nya internationella könsarbetsdelning (Thorbeck). Ett annat relevant teoretiskt bidrag utgör insikten om att vill man undersöka prostitution som socialt fenomen så måste detta placeras in i ett historiskt perspektiv med fokus på globalisering och förändring utan att för den skull förlora fokus på kontinuiteten med "gamla" former av kolonialism och imperialism. Antologins politiska relevans består i dess feministiska intervention som överskrider gränserna mellan intellektuella inom akademien och aktivister utanför den. Utan att kompromissa komplexiteten i fenomenet prostitution reflekterar antologiförfattarna över en rad viktiga debatter och ta ställning till förmån för rasifierade kvinnliga migranter inom den transnationella prostitution.

Jag vill slutligen understryka många av texternas förmåga att, samtidigt som de förtjänstfullt analyserar de processer som kännetecknar transnationell prostitution, kunna fokusera på heterogeniteten i kvinnors liv och förmå belysa och problematisera de villkor under

vilka olika kvinnor lever. Till sist vill jag gärna lyfta fram antologins förmåga att samtidigt som den erkänner komplexiteten i fenomenet prostitution lyckas med att presentera systematiska förklaringar av både generella sociala processer och av mer specifika sociala dynamiker, i detta fall prostitution.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att *Transnational prostitution* tydligt visar att det finns andra former av feministisk teori och praktik, former som kan visa att globala processer både är genusfierade och rasifierade. Antologin uppmanar till en feministisk solidaritet som överskrider paterna-

lism och moraliserande. Denna solidaritet kräver analys och sammanhang, något som *Transnational Prostitution* erbjuder.

*Diana Mulinari, fil.dr., lektor
Centrum för genusvetenskap
Lunds Universitet*